

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/65/2006

RELIGIJNE ASPEKTY ŚWIĄT WIELKANOCNYCH I OPINIE O ZBAWIENIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

Z badań realizowanych przez nas w ubiegłych latach wynika, że w polskim społeczeństwie bardzo żywe są tradycje związane ze świętami Wielkiej Nocy. Niemal powszechne jest święcenie pokarmów w Wielką Sobotę oraz dzielenie się święconym jajkiem w czasie wielkanocnego śniadania. Zdecydowana większość polskich rodzin w niedzielę rozpoczynającą Wielki Tydzień udaje się do kościoła w celu poświęcenia palm, a w Poniedziałek Wielkanocny obchodzi zwyczaj tzw. śmigusa-dyngusa. Ciągle jeszcze, choć obecnie nieco rzadziej niż dawniej, Polacy wysyłają karty z życzeniami świątecznymi, a na domowych stołach w tym czasie nie może zabraknąć tradycyjnych wypieków wielkanocnych oraz własnoręcznie malowanych pisanek¹.

W tym roku postanowiliśmy uważniej przyjrzeć się *stricte* religijnemu wymiarowi zbliżających się świąt². W związku z tym zapytaliśmy respondentów o ich osobisty udział w religijnych obrzędach wielkopostnych i wielkanocnych, jak również o stopień akceptacji tajemnicy śmierci i zbawienia, w sposób szczególny w tych dniach akcentowanej przez Kościół.

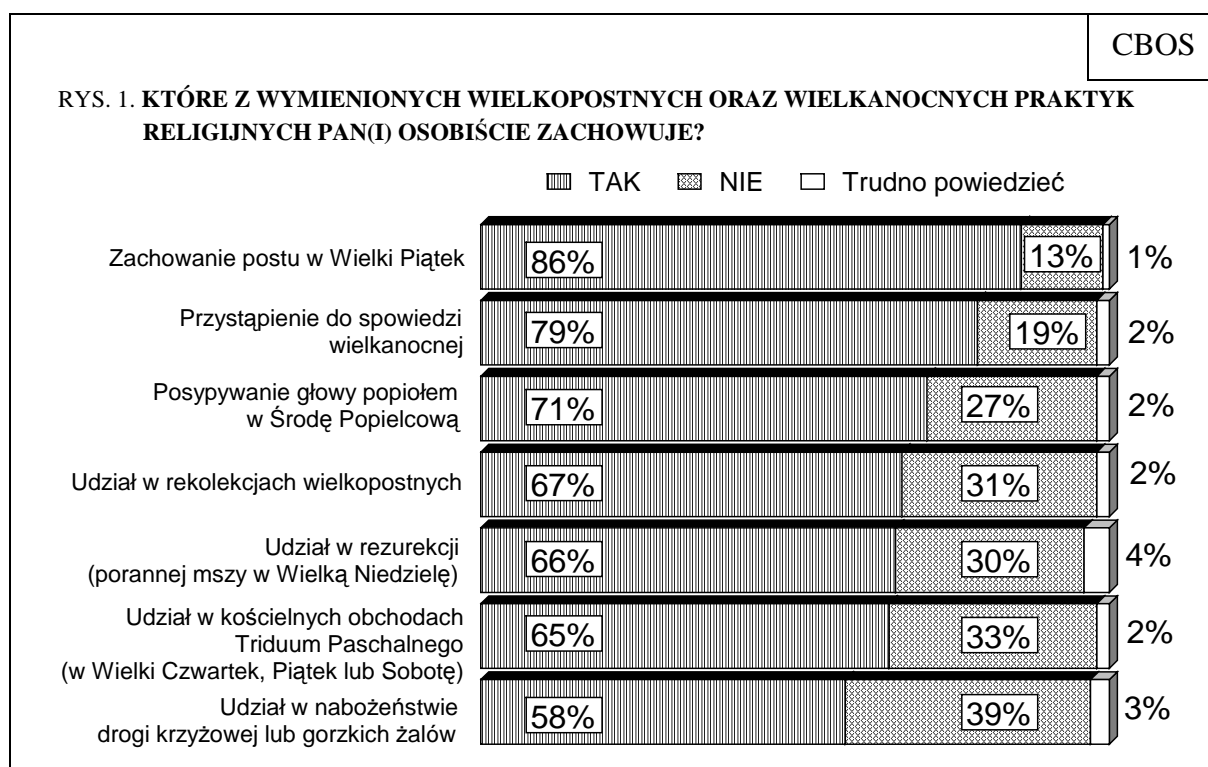
UDZIAŁ W RELIGIJNYCH OBRZĘDACH WIELKOPOSTNYCH I WIELKANOCNYCH

Wielkopostnym zwyczajem o charakterze religijnym, najczęściej praktykowanym przez Polaków (wśród których 96% uznaje się za katolików), jest zachowywanie postu w Wielki Piątek. Z uzyskanych deklaracji wynika, że tradycji tej przestrzega aż 86% ogółu badanych. Ponad trzy czwarte respondentów (79%) przyznaje, że przystępuje do spowiedzi wielkanocnej, a nieco mniejsza liczebnie grupa (71%) - że uczestniczy w obrzędach Środy Popielcowej.

¹ Zob. komunikat CBOS „Wielkopostne i wielkanocne tradycje Polaków”, marzec 2005.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (191) przeprowadzono w dniach 1-4 kwietnia 2006 roku na liczącej 1025 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Mniej więcej dwie trzecie Polaków, jak wynika z ich deklaracji, bierze udział w rekolekcjach wielkopostnych, jak również w obchodach Triduum Paschalnego oraz w porannej mszy w Wielką Niedzielę, zwanej rezurekcją. Stosunkowo najmniej popularne jest uczestnictwo w wielkopostnych nabożeństwach, takich jak droga krzyżowa czy gorzkie żale, choć i do tego typu praktyk przyznaje się ponad połowa dorosłych Polaków (58%).

Na aktywny udział w wielkopostnych i wielkanocnych obrzędach liturgicznych w największym stopniu wpływa oczywiście religijność respondentów mierzona m.in. poziomem uczestnictwa w mszach, nabożeństwach lub spotkaniach religijnych. Osoby regularnie praktykujące religijnie, a więc przynajmniej raz w tygodniu uczestniczące we mszy bądź nabożeństwie, również niemal powszechnie, jak wynika z ich deklaracji, biorą udział w duchowych przygotowaniach do Wielkanocy oraz w religijnych obchodach tych świąt. Ci zaś, którzy w praktykach religijnych uczestniczą wyłącznie kilka razy do roku lub w ogóle tego nie czynią, zwykle też nie przykładają wagi do uczestnictwa w obrzędach wielkopostnych i wielkanocnych (zob. tabele aneksowe).

Udział w omawianych rytuałach świątecznych w znacznym stopniu determinowany jest również faktem wyznawania wiary oraz jej charakterem. Osoby, które uznają się za wierzące, a ponadto postępują w myśl nauki Kościoła, niemal powszechnie deklarują

uczestnictwo we wszystkich omawianych obrzędach świątecznych. Znacznie bardziej obojętnie do tego typu praktyk podchodzą ci, których wiara ma raczej indywidualny charakter, natomiast niemal nie przywiązują do nich wagi osoby obojętne religijnie oraz niewierzące. Należy jednak zauważyć, że mimo obojętności religijnej, a nawet niewiary, więcej niż co trzeci ankietowany z tej grupy zachowuje post w Wielki Piątek, co siódmy spowiada się w okresie wielkanocnym, co jedenasty uczestniczy w obrzędzie posypania głów popiołem, a co dwunasty bierze udział w rezurekcji.

Tabela 1

Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?	Odpowiedzi twierdzące osób:		
	wierzących i stosujących się do wskazań Kościoła	wierzących na swój własny sposób	niezdecydowanych i niewierzących
	w procentach		
Zachowanie postu w Wielki Piątek	95	76	35
Przystąpienie do spowiedzi wielkanocnej	95	56	14
Posypywanie głowy popiołem w Środę Popielcową	88	48	9
Udział w rekolekcjach wielkopostnych	84	42	6
Udział w rezurekcji (porannej mszy w Wielką Niedzielę)	80	48	8
Udział w kościelnych obchodach Triduum Paschalnego (w Wielki Czwartek, Piątek lub Sobotę)	81	42	5
Udział w nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzkich żalów	75	34	5
Ogółem w całej zbiorowości:	63	32	5

Poziom religijności wyższy jest wśród kobiet, nie więc dziwnego, że również uczestnictwo w tradycyjnych praktykach religijnych związanych z okresem Wielkiego Postu i Wielkanocy, jest wśród nich wyższe niż wśród mężczyzn. Jak się okazuje, nie bez wpływu na uczestnictwo w tego typu obrzędach pozostaje również wiek respondentów, poziom ich wykształcenia, wielkość zamieszkiwanej miejscowości, status materialny, a także orientacja polityczna.

Uczestniczenie w wielkopostnych i wielkanocnych obrzędach religijnych jest szczególnie ważne dla najstarszych respondentów, natomiast nieco mniejsze znaczenie ma ono dla najmłodszych badanych oraz osób w średnim wieku.

Udział w tego typu obrzędach jest zwykle tym rzadszy, im większa jest miejscowość, w której mieszkają ankietowani. Zatem zwykle mieszkańcy największych aglomeracji uczestniczą w nich najrzadziej, natomiast osoby mieszkające na wsi - najczęściej. Podobną prawidłowość można zauważyć ze względu na poziom wykształcenia respondentów. Im jest on wyższy, tym mniej powszechne uczestnictwo w wielkopostnych i wielkanocnych obrzędach. Zaangażowanie to maleje zwykle również wraz ze wzrostem statusu materialnego ankietowanych. Ze względu zaś na deklarowane poglądy polityczne jest ono znacznie wyższe wśród osób o orientacji prawicowej czy centrowej niż lewicowej (zob. tabele aneksowe).

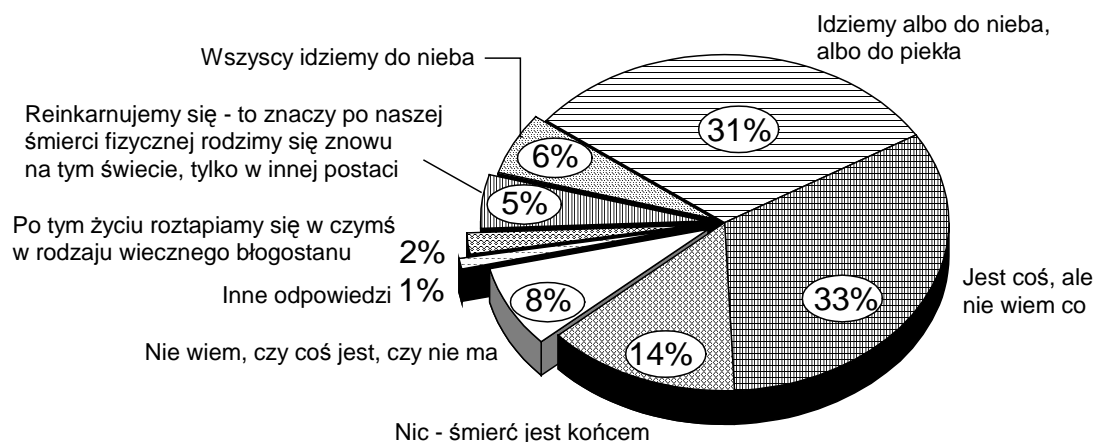
ŻYCIE PO ŚMIERCI?

Motywy przewodnim celebracji świąt wielkanocnych jest śmierć oraz ściśle z nią związane - zmartwychwstanie, a więc odrodzenie do nowego i - jak głosi Kościół - lepszego życia w Królestwie Niebieskim.

Chociaż powszechne jest w Polsce świętowanie Wielkanocy, zarówno w jej wymiarze tradycyjnym - świeckim, jak też religijnym, w które, jak wynika z deklaracji, angażuje się wyraźna większość Polaków, przeświadczenie, że po śmierci czeka nas nowe życie w niebie, jest stosunkowo rzadkie. Tylko niespełna co trzeci ankietowany (31%) wyraża przekonanie, że, zgodnie z nauką Kościoła, po śmierci - w zależności od naszego postępowania na ziemi - trafimy albo do nieba, albo do piekła. Nieliczni badani (6%) są pewni, że wszyscy pójdą do nieba.

Najczęściej wyrażaną w społeczeństwie opinią w tej kwestii jest stwierdzenie, że śmierć wprawdzie nie jest końcem, ale trudno przewidzieć, co po niej nastąpi - tego typu niepewność ujawnia jedna trzecia ogółu respondentów (33%). Co dwunasty natomiast (8%) wyraża wątpliwość co do samej egzystencji po śmierci, bez względu na jej charakter, a co siódmy (14%) jest przekonany, że śmierć jest końcem i nic po niej nie następuje. Zbyt wielu zwolenników nie mają pozostałe koncepcje dotyczące życia po śmierci. Należy jednak zauważyć, że nie brakuje wśród nich charakterystycznych dla hinduizmu przekonań o reinkarnacji (5%) czy też buddyjskich wierzeń o pośmiertnym stanie swoistego błogostanu (nirwany), w którym roztapiamy się po naszej ziemskiej wędrówce (2%).

RYS. 2. JAK PAN(I) MYŚLI, CO STAJE SIĘ Z NAMI PO ŚMIERCI?

Na zróżnicowanie przekonań o ewentualnym życiu po śmierci oraz jego formie w największym stopniu wpływa religijność respondentów, a także ich deklaracja wiary oraz przywiązanie do nauki Kościoła. Badani, którzy uznają się za wierzących oraz stosujących do wskazań Kościoła, a ponadto regularnie biorą udział w praktykach religijnych, znacznie częściej niż pozostali wyrażają przeświadczenie o niebie i piekle jako miejscach, do których człowiek może trafić po śmierci. Jednak nawet w tej grupie respondentów przekonanie to nie jest powszechne - wyraża je dwie piąte z nich.

Osoby wierzące na swój własny sposób i biorące sporadycznie udział w ceremoniach liturgicznych najczęściej twierdzą, że wprawdzie jest jeszcze coś po śmierci, jednak trudno im zdefiniować co.

Niezdecydowani i niewierzący oraz w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych najczęściej negują jakąkolwiek egzystencję po śmierci. Jednak nawet w tej grupie nie brakuje takich, którzy ufają, że jednak coś po niej nastąpi.

Tabela 2

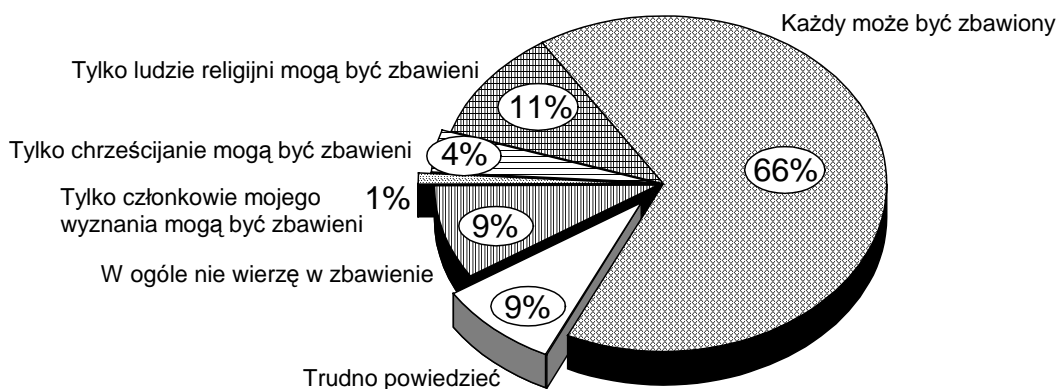
Jak Pan(i) myśli, co staje się z nami po śmierci?	Odpowiedzi osób:		
	wierzących i stosujących się do wskazań Kościoła	wierzących na swój własny sposób	niezdecydowanych i niewierzących
	w procentach		
Nic - śmierć jest końcem	8	19	51
Jest coś, ale nie wiem co	30	40	21
Idziemy albo do nieba, albo do piekła	40	18	2
Wszyscy idziemy do nieba	8	3	2
Reinkarnujemy się - to znaczy po naszej śmierci fizycznej rodzimy się znowu na tym świecie, tylko w innej postaci	4	7	3
Po tym życiu roztapiamy się w czymś w rodzaju wiecznego błogostanu	1	3	2
Inne odpowiedzi	1	1	4
Nie wiem, czy coś jest, czy nie ma	8	9	15

WIARA W ZBAWIENIE

Mimo iż spora grupa ankietowanych nie ma jednoznacznych przekonań dotyczących tego, co się dzieje z nami po śmierci, większość z nich nie zaprzecza również istnieniu zbawienia. Jak się okazuje, tylko co jedenasty badany (9%) zupełnie nie wierzy w nowe życie po śmierci i tyle samo osób ma w tej kwestii wątpliwości. Co ciekawe, nawet połowa tych, którzy są przekonani, że śmierć jest końcem (47%), jednocześnie wyraża pogląd, że każdy może osiągnąć zbawienie. Na podstawie tej i innych niekonsekwencji respondentów można przypuszczać, że wiara w dogmaty religijne, takie jak np. zbawienie, jest wprawdzie dość silna, ale w znacznym stopniu bezrefleksyjna.

Wśród tych, którzy biorą pod uwagę możliwość zbawienia (82%), dominuje przekonanie, że każdy może go oczekiwać (66%). W opinii co dziewiątego respondenta (11%) zbawienie zarezerwowane jest wyłącznie dla osób religijnych, czterech na stu (4%) skłonnych jest twierdzić, że dotyczy ono wyłącznie chrześcijan, a co setny (1%) uważa, że tylko członkowie jego wyznania mogą być zbawieni.

RYS. 3. JAKA JEST PANA(I) OPINIA NA TEMAT ZBAWIENIA? CZY WIERZY PAN(I), ŻE WSZYSCY BĘDĄ ZBAWIENI, TYLKO NIEKTÓRZY, CZY TEŻ ŻE W OGÓLE NIE MA ZBAWIENIA? KTÓRE Z PONIŻSZYCH STWIERDZEŃ JEST NAJBLIŻSZE PANA(I) PRZEKONANIOM?

Zupełny brak wiary w zbawienie wyrażają przede wszystkim osoby określające się jako niezdecydowane i niewierzące (50%), a ze względu na udział w praktykach religijnych - badani w ogóle w nich nieuczestniczący. Przeświadczenie o tym, że zbawienie nie istnieje, wzrasta ponadto wraz z wykształceniem ankietowanych - im wyższy jest poziom ich edukacji, tym większy wyrażają sceptycyzm w tym zakresie.

Kwestionowanie zbawienia stosunkowo częściej niż mieszkańców wsi i najmniejszych miast charakteryzuje respondentów mieszkających w większych miejscowościach. Brak wiary w zmartwychwstanie cechuje ponadto głównie osoby o lewicowych poglądach politycznych (25%), bezrobotnych (14%) oraz badanych najwięcej zarabiających (13%); mężczyźni dwukrotnie częściej niż kobiety (12% wobec 6%) deklarują, że nie wierzą w zbawienie.

Przekonanie o powszechnym dostępie do zbawienia wyrażają przede wszystkim osoby wierzące i stosujące się do nauczania Kościoła (72%) oraz regularnie - przynajmniej raz w tygodniu - uczestniczące w praktykach religijnych (73%), głównie też najmłodszy ankietowani (77%), zwłaszcza uczniowie i studenci (79%).

Tezę o wysokiej religijności jako warunku niezbędnym do zbawienia stosunkowo najczęściej podzielają osoby najstarsze, z wykształceniem podstawowym, badani uzyskujący najniższe dochody, a także, co nie dziwi, dość często uczestniczący w praktykach religijnych (zob. tabele aneksowe).

Tabela 3

Jaka jest Pana(i) opinia na temat zbawienia? Czy wierzy Pan(i), że wszyscy będą zbawieni, tylko niektórzy, czy też że w ogóle nie ma zbawienia? Które z poniższych stwierdzeń jest najbliższe Pana(i) przekonaniom?	Odpowiedzi osób:		
	wierzących i stosujących się do wskazań Kościoła	wierzących na swój własny sposób	niezdecydowanych i niewierzących
	w procentach		
Każdy może być zbawiony	72	60	29
Tylko ludzie religijni mogą być zbawieni	12	10	4
Tylko chrześcijanie mogą być zbawieni	5	2	0
Tylko członkowie mojego wyznania mogą być zbawieni	1	0	3
W ogóle nie wierzę w zbawienie	2	16	50
Trudno powiedzieć	8	12	13

Wielkanoc to okres szczególny dla Polaków, którzy starannie pielęgnują wszelkie tradycje i zwyczaje z nią związane - zarówno te świeckie, jak też religijne (zwłaszcza zachowywanie wielkopiątkowego postu oraz przystępowanie do spowiedzi wielkanocnej).

Wydaje się jednak, że Polacy są nieco zagubieni pośród tych zwyczajów i obrzędów. Wprawdzie niemal powszechnie świętują śmierć i zmartwychwstanie Jezusa, odpowiednio wcześniej przygotowując się duchowo do tych wydarzeń, jednak ich wiara w tajemnicę życia po śmierci wiąże się z wieloma wątpliwościami.

Zbawienie neguje wprawdzie niewielu ankietowanych, niewielu też ma co do niego wątpliwości, jednak większość nie potrafi odpowiedzieć na pytanie, co dzieje się z nami po śmierci. I choć wiara w to, że nie stanowi ona końca, jest dość silna (zaprzecza jej 14% ankietowanych), określenie pośmiertnej perspektywy stwarza Polakom wyraźne trudności.

Opracował

Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?

Przystąpienie do spowiedzi wielkanocnej

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	79	19	2	1024
Płeć				
Mężczyźni	71	27	2	491
Kobiety	86	13	1	533
Wiek				
18-24 lat	78	22	0	155
25-34	76	23	1	186
35-44	70	26	3	172
45-54	81	17	2	208
55-64	79	19	2	119
65 lat i więcej	87	10	3	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	90	9	0	378
Miasto do 20 tys.	81	13	6	138
20-100 tys.	77	23	1	211
101-500 tys.	67	31	2	181
501 tys.i więcej mieszk.	59	38	3	116
Wykształcenie				
Podstawowe	89	10	1	293
Zasadnicze zawodowe	78	20	2	265
Średnie	75	23	2	354
Wyższe	65	32	2	111
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	72	27	2	73
Prac.umysł.niż.szczebła	66	34	0	84
Pracownicy fiz.- umysł.	78	22	0	96
Robotnicy wykwalifikowani	79	19	2	88
Robotnicy niewykwalifik.	86	14	0	41
Rolnicy	91	7	2	54
Pracujący na własny rach.	73	22	6	28
Bierni zawodowo				
Renciści	84	15	1	84
Emeryci	86	12	3	226
Uczniowie i studenci	76	24	0	86
Bezrobotni	70	25	4	120
Gospodynie domowe i inni	80	20	0	44
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	74	25	1	130
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	71	27	1	78
sekt. pryw. poza rolnict.	77	22	1	208
prywatnym gosp. rolnym	91	7	2	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	82	18	0	121
301-500	81	19	0	151
501-900	82	18	1	218
901-1200	72	25	3	82
Powyżej 1200 zł	68	30	2	74
Ocena własnych war. mater.				
Złe	80	18	2	284
Średnie	80	18	2	471
Dobre	76	23	1	269
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	93	6	1	83
Raz w tygodniu	94	5	0	487
1-2 razy w miesiącu	88	8	4	194
Kilka razy w roku	49	47	3	173
W ogóle nie uczestniczy	17	83	0	87
Poglądy polityczne				
Lewica	61	36	3	144
Centrum	76	22	2	306
Prawica	87	12	1	329
Trudno powiedzieć	82	16	2	245

Tabela 2. Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?

Udział w rezurekcji (porannej mszy w Wielką Niedzielę)

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	30	4	1023
Płeć				
Mężczyźni	60	36	4	490
Kobiety	72	24	4	533
Wiek				
18-24 lat	57	42	1	155
25-34	66	25	8	186
35-44	61	33	6	172
45-54	72	26	2	207
55-64	64	34	2	119
65 lat i więcej	75	21	4	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	79	17	3	377
Miasto do 20 tys.	73	20	6	138
20-100 tys.	62	35	3	211
101-500 tys.	54	41	5	181
501 tys. i więcej mieszk.	44	53	2	116
Wykształcenie				
Podstawowe	73	24	2	293
Zasadnicze zawodowe	66	30	5	264
Średnie	66	30	4	354
Wyższe	53	43	4	111
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	51	43	6	73
Prac.umysł.niż.szczebla	56	37	7	84
Pracownicy fiz.- umysł.	61	37	2	96
Robotnicy wykwalifikowani	73	20	6	88
Robotnicy niewykwalifik.	79	21	0	41
Rolnicy	84	11	5	54
Pracujący na własny rach.	62	32	6	28
Bierni zawodowo				
Renciści	62	37	1	83
Emeryci	75	22	3	226
Uczniowie i studenci	56	43	1	86
Bezrobotni	66	28	6	120
Gospodynie domowe i inni	66	31	2	44
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	67	31	3	130
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	52	43	5	78
sekt. pryw. poza rolnict.	64	31	6	208
prywatnym gosp. rolnym	85	14	2	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	72	25	4	120
301-500	68	28	4	151
501-900	67	30	3	218
901-1200	63	37	0	82
Powyżej 1200 zł	47	49	4	74
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	26	4	283
Średnie	68	30	3	471
Dobre	60	34	5	269
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	84	15	1	83
Raz w tygodniu	82	14	4	487
1-2 razy w miesiącu	68	26	6	194
Kilka razy w roku	43	53	4	172
W ogóle nie uczestniczy	4	95	1	87
Poglądy polityczne				
Lewica	45	51	3	144
Centrum	69	27	5	306
Prawica	74	24	2	328
Trudno powiedzieć	66	29	5	245

Tabela 3. Które z wymienionych wielkopostnych oraz wielkanocnych praktyk religijnych Pan(i) osobiście zachowuje?

Udział w nabożeństwie drogi krzyżowej lub gorzkich żalów

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	39	3	1024
Płeć				
Mężczyźni	49	47	4	491
Kobiety	66	31	3	533
Wiek				
18-24 lat	51	47	2	155
25-34	50	47	3	186
35-44	50	45	4	172
45-54	61	36	3	208
55-64	60	36	4	119
65 lat i więcej	76	23	2	184
Miejsce zamieszkania				
Wies	74	22	4	378
Miasto do 20 tys.	61	36	3	138
20-100 tys.	54	44	2	211
101-500 tys.	41	57	2	181
501 tys.i więcej mieszk.	38	59	3	116
Wykształcenie				
Podstawowe	71	26	3	293
Zasadnicze zawodowe	56	40	4	265
Średnie	55	43	3	354
Wyższe	42	56	2	111
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	50	3	73
Prac.umysł.niż.szczebla	38	60	3	84
Pracownicy fiz.- umysł.	57	40	3	96
Robotnicy wykwalifikowani	56	42	2	88
Robotnicy niewykwalifik.	62	30	7	41
Rolnicy	77	20	3	54
Pracujący na własny rach.	44	48	9	28
Bierni zawodowo				
Renciści	69	30	2	84
Emeryci	72	26	2	226
Uczniowie i studenci	44	52	3	86
Bezrobotni	50	45	5	120
Gospodynie domowe i inni	63	37	0	44
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	51	46	4	130
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	54	43	4	78
sekt. pryw. poza rolnict.	49	47	4	208
prywatnym gosp. rolnym	81	17	2	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	64	33	2	121
301-500	65	32	3	151
501-900	58	39	3	218
901-1200	54	44	3	82
Powyżej 1200 zł	44	54	2	74
Ocena własnych war. mater.				
Złe	61	37	3	284
Średnie	61	35	4	471
Dobre	51	47	2	269
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	86	12	2	83
Raz w tygodniu	76	21	3	487
1-2 razy w miesiącu	54	40	6	194
Kilka razy w roku	27	71	2	173
W ogóle nie uczestniczy	2	98	0	87
Poglądy polityczne				
Lewica	37	61	2	144
Centrum	57	39	4	306
Prawica	67	30	3	329
Trudno powiedzieć	60	37	3	245

Tabela 4. Jak Pan(i) myśli, co staże się z nami po śmierci?

1 - Nic - śmierć jest końcem; 2 - Jest coś, ale nie wiem co; 3 - Idziemy albo do nieba, albo do piekła;
4 - Wszyscy idziemy do nieba; 5 - Reinkarnujemy się - to znaczy po naszej śmierci fizycznej rodzimy się znowu na tym świecie, tylko w innej postaci; 6 - Po tym życiu roztapiamy się w czymś w rodzaju wiecznego błogostanu; 7 - Inne odpowiedzi; 8 - Nie wiem, czy coś jest, czy nie ma

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	Liczba osób
Ogółem	14	33	31	6	5	2	2	8	1025
Płeć									
Mężczyźni	18	31	29	6	3	2	2	9	491
Kobiety	9	34	33	6	6	2	2	8	534
Wiek									
18-24 lat	12	34	34	2	7	3	3	4	156
25-34	12	33	36	4	4	2	3	6	186
35-44	17	34	28	4	5	1	1	10	172
45-54	14	36	30	9	5	1	0	6	208
55-64	15	31	28	7	5	2	1	12	119
65 lat i więcej	12	30	31	8	1	2	3	14	184
Miejsce zamieszkania									
Wieś	11	32	35	6	4	2	1	9	378
Miasto do 20 tys.	9	31	29	11	3	1	2	13	138
20-100 tys.	15	33	28	4	9	2	3	7	211
101-500 tys.	18	32	32	4	4	1	2	6	181
501 tys. i więcej mieszk.	17	40	27	4	2	2	1	7	117
Wykształcenie									
Podstawowe	13	29	33	8	4	2	1	11	293
Zasadnicze zawodowe	17	32	29	7	3	1	0	10	265
Średnie	12	36	31	4	6	2	2	6	355
Wyższe	13	35	34	3	6	1	5	4	111
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	11	42	35	6	1	0	4	2	73
Prac. umysł. niż. szczebla	12	43	26	2	8	0	2	7	84
Pracownicy fiz.- umysł.	13	35	31	2	7	3	3	6	96
Robotnicy wykwalifikowani	18	27	41	6	4	0	2	2	88
Robotnicy niewykwalifik.	16	31	28	12	0	0	0	14	41
Rolnicy	15	25	48	2	2	3	0	5	54
Pracujący na własny rach.	8	47	20	6	9	3	0	7	28
Bierni zawodowo									
Renciści	13	34	24	5	6	0	2	15	84
Emeryci	12	28	34	9	2	3	2	11	226
Uczniowie i studenci	11	27	44	2	6	3	3	4	87
Bezrobotni	19	37	19	6	5	1	0	13	120
Gospodynie domowe i inni	12	32	20	11	11	5	0	9	44
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	14	33	37	5	3	0	2	5	130
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	16	39	27	3	5	1	4	5	78
sekt. pryw. poza rolnict.	11	39	30	5	6	2	1	6	208
prywatnym gosp. rolnym	15	27	45	5	2	2	0	5	54
Dochody na jedną osobę									
Do 300 zł	18	29	31	11	2	0	1	7	121
301-500	14	35	26	6	7	2	0	8	151
501-900	9	33	35	8	2	2	1	11	218
901-1200	13	40	32	3	1	1	3	6	82
Powyżej 1200 zł	14	36	32	3	10	1	2	2	74
Ocena własnych war. mater.									
Złe	16	35	23	9	3	1	1	11	284
Średnie	11	32	32	5	5	2	2	11	472
Dobre	15	31	38	4	5	2	2	3	269
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	10	18	44	13	5	1	6	4	83
Raz w tygodniu	7	29	42	6	4	2	1	9	487
1-2 razy w miesiącu	14	36	26	7	7	0	2	9	194
Kilka razy w roku	22	47	13	2	5	2	0	8	173
W ogóle nie uczestniczy	35	32	8	3	4	3	3	12	88
Poglądy polityczne									
Lewica	23	37	23	3	4	0	1	9	145
Centrum	12	35	30	5	7	2	1	8	306
Prawica	11	30	37	9	3	1	2	6	329
Trudno powiedzieć	13	31	31	4	4	3	3	12	245

Tabela 5. Jaka jest Pana(i) opinia na temat zbawienia? Czy wierzy Pan(i), że wszyscy będą zbawieni, tylko niektórzy, czy też że w ogóle nie ma zbawienia? Które z poniższych stwierdzeń jest najbliższe Pana(i) przekonaniom? 1 - Każdy może być zbawiony; 2 - Tylko ludzie religijni mogą być zbawieni; 3 - Tylko chrześcijanie mogą być zbawieni; 4 - Tylko członkowie mojego wyznania mogą być zbawieni; 5 - W ogóle nie wierzę w zbawienie

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	11	4	1	9	9	1025
Płeć							
Mężczyźni	64	11	3	1	12	10	491
Kobiety	68	11	5	1	6	9	534
Wiek							
18-24 lat	77	10	0	2	9	2	156
25-34	70	11	3	1	7	9	186
35-44	66	8	4	1	10	11	172
45-54	65	11	5	1	9	9	208
55-64	61	12	4	0	12	11	119
65 lat i więcej	58	15	6	0	7	14	184
Miejsce zamieszkania							
Wieś	68	12	5	1	4	10	378
Miasto do 20 tys.	63	8	6	1	7	14	138
20-100 tys.	67	10	3	0	11	10	211
101-500 tys.	67	9	3	1	15	4	181
501 tys.i więcej mieszk.	63	15	0	0	13	10	117
Wykształcenie							
Podstawowe	59	16	7	2	4	13	293
Zasadnicze zawodowe	68	9	3	1	8	11	265
Średnie	70	9	3	0	12	6	355
Wysze	69	9	1	0	14	8	111
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	77	10	0	0	11	2	73
Prac.umysł.niż.szczebła	70	5	1	1	12	11	84
Pracownicy fiz.- umysł.	73	10	2	1	8	6	96
Robotnicy wykwalifikowani	81	4	4	0	8	3	88
Robotnicy niewykwalifik.	56	21	6	0	6	12	41
Rolnicy	63	12	3	1	5	15	54
Pracujący na własny rach.	53	23	0	0	8	16	28
Bierni zawodowo							
Renciści	57	16	7	0	7	12	84
Emeryci	62	12	5	0	9	12	226
Uczniowie i studenci	79	9	0	2	7	3	87
Bezrobotni	57	11	7	2	14	9	120
Gospodynie domowe i inni	57	15	8	2	1	16	44
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	70	9	2	1	10	8	130
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	76	5	4	1	9	4	78
sekt. pryw. poza rolnict.	72	11	1	0	9	7	208
prywatnym gosp. rolnym	61	14	3	0	9	13	54
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	63	18	5	2	7	5	121
301-500	66	10	9	1	8	6	151
501-900	69	11	4	0	6	11	218
901-1200	63	13	2	0	13	9	82
Powyżej 1200 zł	68	9	4	0	13	6	74
Ocena własnych war. mater.							
Złe	59	15	6	1	8	11	284
Średnie	69	9	4	1	6	11	472
Dobre	69	10	1	0	15	5	269
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	74	13	8	1	1	4	83
Raz w tygodniu	73	11	5	1	3	7	487
1-2 razy w miesiącu	63	16	4	1	6	11	194
Kilka razy w roku	60	9	0	1	14	16	173
W ogóle nie uczestniczy	37	3	2	0	44	14	88
Poglądy polityczne							
Lewica	57	5	3	1	25	8	145
Centrum	71	11	2	1	7	9	306
Prawica	73	12	6	1	4	4	329
Trudno powiedzieć	57	14	3	0	8	17	245